

POSTANOWIENIE

Dnia 10 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa R. K.

przeciwko Skarbowi Państwa - Okręgowemu Inspektoratowi

Służby Więziennej w P.

o odszkodowanie,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 10 stycznia 2020 r.,

na skutek skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 21 stycznia 2019 r., sygn. akt I ACa (...)

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. nie obciąża powoda kosztami postępowania kasacyjnego;**
- 3. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) na rzecz radcy prawnego W.S. wynagrodzenie w kwocie 240 (dwieście czterdzieści) zł, powiększonej o stawkę podatku od towarów i usług, za nieopłaconą pomoc prawną udzieloną powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powoda R. K. od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 21 stycznia 2019 r., sygn. akt I ACa (...) Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001, III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Skarżący zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. 1) art. 5 k.c. w zw. z art. 24 k.c. i art. 442¹ § 1 k.c., przez jego niezastosowanie i uwzględnienie zarzutu przedawnienia roszczenia, podczas gdy pozwany jako strona naruszająca dobra osobiste powoda takie jak prawo do prywatności i godności nie powinien korzystać z ochrony określonej w art. 442¹ § 1 k.c.; 2) art. 442¹ § 1 k.c., przez jego

zastosowanie, podczas gdy pozwany jako strona naruszająca dobra osobiste powoda zgodnie z zasadami współżycia społecznego powinna być tej możliwości pozbawiona; 3) art. 24 k.c., przez jego niezastosowanie i przyjęcie, że nie doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda, gdyż działanie pozwanego nie było bezprawne podczas gdy do naruszenia jego dóbr osobistych doszło. Skarżący podniósł również zarzut naruszenia przepisów postępowania, tj.: 1) art. 217 § 3 k.p.c., przez błędne uznanie, że okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia sprawy zostały już dostatecznie wyjaśnione, podczas gdy przy wyrokowaniu Sąd całkowicie pominął okoliczność przyznania przez pozwanego faktu przebywania przez powoda w przeludnionej celi w okresie od maja do listopada 2007 r. oraz w okresie 14-15 czerwca 2011 r.; 2) art. 227 k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 k.p.c. wskutek oddalenia wniosku dowodowego o przesłuchanie świadka na okoliczności mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, to jest warunków bytowych panujących w Zakładzie Karnym w K.; 3) art. 233 § 1 k.p.c., przez pominięcie dowodu wnioskowanego na okoliczność warunków bytowych w Zakładzie Karnym w K. przyznanego przez pozwanego wprost w załączonej do odpowiedzi na pozew notatce służbowej sporządzonej przez st. inspektora działu kwatermistrzowskiego P.K. oraz w notatce służbowej kpt L. S., a także z zeznań świadka K. S. na okoliczność warunków bytowych powoda; 4) art. 382 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c., przez zaniechanie przeprowadzenia dowodu wnioskowanego przez powoda w postępowaniu apelacyjnym.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej, powód wskazuje, że zaskarżone orzeczenie w sposób oczywisty narusza przepisy postępowania, tj.: art. 217 § 3 k.p.c., przez błędne uznanie, że okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia sprawy zostały już dostatecznie wyjaśnione, podczas gdy przy wyrokowaniu Sąd pominął dowód na okoliczność przyznania przez pozwanego faktu przebywania przez powoda w przeludnionej celi w okresie od maja do listopada 2007 r. oraz w okresie 14-15 czerwca 2011 r.; art. 227 k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 k.p.c. w związku z oddaleniem wniosku dowodowego o przesłuchanie

świadka K. O. na okoliczności mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, to jest warunków bytowych panujących w Zakładzie Karnym w K.; art. 233 § 1 k.p.c., przez pominięcie dowodu na okoliczność warunków bytowych w Zakładzie Karnym w K. przyznanego przez pozwanego wprost w załączonej do odpowiedzi na pozew notatki służbowej sporządzonej przez st. inspektora działu kwatermistrzowskiego P.K. oraz w notatce służbowej kpt L. S., a także z zeznań świadka K. S. na okoliczność warunków bytowych powoda; art. 382 k.p.c. przez zaniechanie przeprowadzenia dowodu wnioskowanego przez powoda zarówno w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, jak i apelacyjnym, co w związku z naruszeniem także art. 233 § 1 k.p.c. miało istotny wpływ na wynik sprawy przez pominięcie przy orzekaniu o przedawnieniu roszczenia części materiału zebranego w postępowaniu, a tym samym ograniczyło podstawy pozwalające na dokonanie pełnej oceny, czy zgłoszenie zarzutu przedawnienia roszczenia przez pozwanego nie było nadużyciem prawa podmiotowego w rozumieniu art. 5 k.c. W ocenie skarżącego skarga kasacyjna jest również oczywiście uzasadniona z uwagi na naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 5 k.c. w zw. z art. 442¹ § 1 k.c., przez ich niezastosowanie i uwzględnienie zarzutu przedawnienia, podczas gdy pozwany, jako strona naruszająca dobra osobiste powoda, takie jak prawo do prywatności i godności, nie powinien korzystać z ochrony określonej w art. 442¹ § 1 k.c.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, Nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, Nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.).

Skarżący przedstawiając uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w kontekście zarzucanych naruszeń prawa procesowego i materialnego oraz motywów zaskarżonego orzeczenia, nie wykazał, iż kwestionowane rozstrzygnięcie stanowi efekt ewidentnych błędów w zakresie wykładni prawa i w konsekwencji jest oczywiście nieprawidłowe, jak też, że zachodzi potrzeba rozpoznania skargi kasacyjnej.

Podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). W związku z czym, w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że skarga kasacyjna nie może być oparta na zarzucie naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. określającego kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006, Nr 4, poz. 76, z dnia 24 listopada 2005 r., IV CSK 241/05 nie publ., z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CSK 11/06, nie publ., z dnia 8 października 2009 r., II CSK 222/09, nie publ.).

W razie popełnienia przez Sąd drugiej instancji uchybień w odniesieniu do podstawy faktycznej rozstrzygnięcia polegających na pominięciu materiału dowodowego, który zgromadził Sąd pierwszej instancji, skarżący może skutecznie je zakwestionować zarzucając naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 382 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., rzecz jasna, po wykazaniu, że naruszenia te mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy, jak tego wymaga przepis art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Natomiast, gdy Sąd drugiej instancji pomija materiał dowodowy zaoferowany przez skarżącego w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji - i pominięty przez ten Sąd - oraz materiał dowodowy wnioskowany na etapie postępowania odwoławczego, w zarzutach kasacyjnych skarżący powinien eksponować naruszenia art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. W orzecznictwie dopuszcza się też możliwość zakwestionowania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia wskutek braku ustaleń faktycznych, zarzutem naruszenia prawa materialnego przez jego niezastosowanie, ponieważ o prawidłowym zastosowaniu prawa materialnego można mówić dopiero wówczas, gdy ustalenia stanowiące podstawę wydania zaskarżonego wyroku pozwalają na ocenę tego zastosowania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2013 r., III CSK 147/12, nie publ. oraz przywołane tam orzecznictwo).

Z kolei przepis art. 382 k.p.c. określa podstawę merytorycznego orzekania przez Sąd drugiej instancji, która obejmuje materiał dowodowy zebrany przez sąd pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Zebrany materiał w rozumieniu tego przepisu, to dowody przeprowadzone w sprawie oraz fakty powszechnie znane, znane sądowi urzędowo, fakty przyznane, a także objęte twierdzeniami jednej strony, co do których druga strona nie wypowiedziała się. Uregulowanie to nakłada na sąd drugiej instancji obowiązek dokonania ponownie własnych ustaleń, które mogą obejmować ustalenia sądu pierwszej instancji przyjęte za własne albo różnić się od tych już poczynionych, a następnie poddania ich ocenie pod kątem prawa materialnego (zob. uzasadnienie uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124).

W sytuacji, gdy Sąd drugiej instancji nie uzupełnia postępowania dowodowego ani, po rozważeniu zarzutów apelacyjnych, nie znajduje podstaw do zakwestionowania oceny dowodów i ustaleń faktycznych orzeczenia Sądu pierwszej instancji, może te ustalenia przyjąć za podstawę faktyczną swojego rozstrzygnięcia. Wystarczające jest wówczas, by stanowisko to znalazło odzwierciedlenie w uzasadnieniu orzeczenia drugoinstancyjnego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2000 r., I CKN 356/98, nie publ. i z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 110/09, nie publ.). W braku wyrażenia takiego stanowiska wprost w uzasadnieniu wyroku Sądu drugiej instancji przyjmuje się, że nie doszło do naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., gdy na podstawie treści uzasadnienia da się stwierdzić, że ustalenia te zostały zaakceptowane (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2010 r., I CSK 197/09, nie publ. i z dnia 29 kwietnia 2016 r., I CSK 306/15, nie publ., postanowienie z dnia 14 stycznia 2014 r., III SK 27/13, nie publ.).

W niniejszej sprawie Sąd drugiej instancji przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, wyjaśniając szczegółowo w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku przyczyny, w świetle których zarzuty powoda zawarte w apelacji nie zasługują na uwzględnienie. Tym samym Sąd Apelacyjny w pełni zrealizował funkcję rozpoznawczą sprawy w rozumieniu art. 378 k.p.c. i art. 382 k.p.c. Poza tym, Sąd Apelacyjny wskazał, że powód nie kwestionuje, iż

dochodzone przez niego roszczenie uległo przedawnieniu oraz że ustalone przez Sąd Okręgowy istotne dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności dotyczące zarzutu przedawnienia nie były sporne. Sąd odwoławczy odniósł się również do podnoszonego przez powoda zarzutu niezastosowania art. 5 k.c. Stwierdził, że sam powód nie wskazuje na szczególne przesłanki, które uzasadniałyby tak znaczne, trzyletnie, opóźnienie w dochodzeniu roszczenia. Nadto wskazał, iż powód nie wytoczył powództwa zaraz po opuszczeniu Zakładu Karnego w K.

Norma zawarta w art. 5 k.c. ma charakter wyjątkowy i może być stosowana tylko po wykazaniu wyjątkowych okoliczności, w sytuacji, gdy w inny sposób nie można zabezpieczyć interesu osoby zagrożonej wykonaniem prawa podmiotowego przez inną osobę (zob. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 17 października 1969 r., III CRN 310/69, OSNCP 1970, Nr 6, poz. 115) oraz w tych szczególnych przypadkach, w których wykorzystywanie uprawnień wynikających z przepisów prawa prowadziłoby do skutku nieaprobowanego w społeczeństwie ze względu na przyjętą w społeczeństwie zasadę współżycia społecznego.

Zasady współżycia społecznego to pojęcie niedookreślone, nieostre, a powoływanie się na sprzeczność z zasadami współżycia społecznego powinno wiązać się z konkretnym wykazaniem o jakie zasady współżycia społecznego w konkretnym wypadku chodzi oraz na czym polega sprzeczność danego działania z tymi zasadami. Taki charakter klauzul generalnych zawartych w rozważanym przepisie nakazuje ostrożne korzystanie z instytucji nadużycia prawa podmiotowego jako podstawy oddalenia powództwa, a przede wszystkim wymaga wszechstronnego rozważenia okoliczności, aby w ten sposób nie doprowadzić do podważenia pewności obrotu prawnego. Uznanie, że w danej sprawie z uwagi na całokształt okoliczności faktycznych, zachowanie strony stanowiło nadużycie prawa ma charakter ocenny i jest przejawem dyskrecyjnej władzy sądu *meriti*. W konsekwencji o zasadności zarzutu naruszenia art. 5 k.c. decyduje to, czy dokonana przez Sąd *meriti* ocena nosi cechy dowolności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2017 r. II CSK 236/16, nie publ.).

W stanie faktycznym sprawy dowolności w tym przedmiocie nie można przypisać Sądowi drugiej instancji.

Wreszcie ubocznie trzeba zaznaczyć, że w sprawach dotyczących ochrony dóbr osobistych stosowanie art. 5 k.c. w odniesieniu do zarzutu przedawnienia roszczeń majątkowych (zadośćuczynienie pieniężne) musi być ograniczone, bowiem poszkodowany może skorzystać przede wszystkim z roszczeń niemajątkowych, które nie ulegają przedawnieniu.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł na podstawie art. 102 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., uznając, że ze względu na sytuację osobistą i majątkową powoda oraz jego subiektywne przekonanie o słuszności swoich praw, zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony w rozumieniu art. 102 k.p.c., tym bardziej, że w pierwszej instancji Sąd również zastosował ten przepis.

O wynagrodzeniu należnym pełnomocnikowi z urzędu orzeczono na podstawie art. 22³ ust. 1 i 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (j.t. Dz. U. z 2018 r. poz. 2115, z późn. zm.) w zw. z § 22, § 4 ust. 1, 3, § 14 ust. 1 pkt 26, § 16 ust. 4 pkt 2, § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego (j.t. Dz. U. z 2019 r. poz. 68).